

تامین منابع مالی برنامه های توان افزایی در محله های هدف باز آفرینی شهری

با تاکید بر تامین مالی خرد

تیرماه ۱۳۹۷
چهل و پنجمین جلسه ستاد ملی باز آفرینی شهری

مقدمه

در نوامبر سال ۲۰۰۴ کوفی عنان دبیر کل سابق سازمان ملل متحد، سال ۲۰۰۵ را سال اعتبارات خرد نامید.

تامین منابع مالی خردارزش خود را به عنوان ابزاری برای فقرزدایی در کشورهای در حال توسعه مطرح کرده است.

به طور کلی تامین مالی خرد ابزاری برای توسعه اقتصادی است. این ابزار سرویس های مالی را برای موسسات و اقشار کم در آمد تامین می کند.

مقدمه

تعریفی از خدمات مالی خرد:

برپا داشتن و پشتیبانی یک سیستم پایدار خدمات مالی

برای اقتصاد مردمی:

- اقشار کم درآمد
- کارگاه‌ها و بنگاه‌های کوچک و متوسط
- بخش غیررسمی
- جویندگان شغل و ...

دیباچه - تاریخچه خدمات مالی خرد

۱- از سالهای ۱۹۸۰ به بعد: (گرامین بانک و سایر تجارب)

۲- در سه قرن اخیر:

– ایرلند تا ۱۹۵۰

– انگلیس (box office) تحول سیستم بانکی در انگلیس و دستیابی به مستعمرات

– آلمان (صندوقهای خودیار محلی پس انداز) که تا به امروز ادامه دارد

– فرانسه (credit agriculture) که با پس اندازهای خود زارعین خرده پا و متوسط فرانسه شروع و نضج گرفت و گسترش یافت. در نهایت تبدیل به یک بانک عام وسیع شد که یکی از ۵ بانک بزرگ دنیاست.

۳- سابقه دیرینه: صندوقهای محلی - قرض الحسنه ها

دیباچه - خدمات مالی خرد

خدمات مالی خرد چیست؟ تسهیلات برای پس انداز - اعتبار و وام
(بانک پذیری) - بیمه های خرد و انتقال وجوه

خدمات مالی خرد برای کیست؟ (مشتریان هدف): آنانکه در باور
بانکها، بانک پذیر نیستند چون معمولاً **وثیقه و ضامن ندارند** (اقشار فقیر و
آسیب پذیر و محروم).

ضمن آنکه بسیاری نیز:

- آگاهی کافی از خدمات بانکی ندارند.
- دسترسی به خدمات بانکی ندارند.
- ایده و یا مهارت استفاده از این خدمات را ندارند.
- باور ندارند که بانک وام می دهد
- ترس دارند (ریسک پذیری پایین)
- باورهای مذهبی

باوجود این موارد آنها نیز نیاز و استحقاق دریافت این خدمات را دارند

● برخی از تفاوت های در کشورهای مختلف ممکن است در مبانی زیر باشد :

● میزان وام : وام خرد یا مقدار آن ها نا چیز می باشد .

● مشتریان اصلی : شرکت های کوچک و اقشار کم در آمد در زمره مشتریان اصلی هستند .

● موارد استفاده : از وجوه نه تنها برای در آمد زایی ، یا توسعه شرکتها استفاده می شود ، بلکه استفاده اجتماعی (مثل بهداشت ، آموزش ، ارتقای و بهبود مسکن و ...) نیز می تواند داشته باشد .

● دوره و شرایط : دوره ها و شرایطی که برای وام های اعتبار خرد در نظر گرفته شده تغییر پذیر و آسان هستند و با شرایط اجتماعی منطقه کاملا هماهنگ می باشند .

اصل کلی

تامین خدمات مالی خرد، باید یک فرایند تقاضامحور باشد

(Demand Driven)

بنا بر این

خدمات مالی خرد :

ابزاری است برای کمک به فقرزدایی، ارتقاء معیشت،
بهبود اقتصاد ملی و نیز در جهت اعتلاء کرامت انسانی

مدلهای رایج خدمات مالی خرد در جهان

- اقدامات و تجارب پراکنده NGOها و سازمانهای مختلف بین المللی، کشوری، خیرین (مانند: پیترا میدیار)
- مدل گرامین بانک (محمدیونس) و گروههای همبسته آن
- ده بانکهای اجتماع محور
- مدل FINCA در آمریکای لاتین
- اتحادیه های اعتباری و تعاونی ها
- اعتبارات خرد اعطایی به فرد
- بانکداری پیوندی و گروههای خودیار (تاثیر گذاری بر سیستم بانکی موجود)

در چنین شرایطی سیستم، فرآیند، روش و یا الگوهای متعددی می تواند موفق باشد
که یک الگو

بانکداری پیوندی

Linkage Banking

پیوند مالی بین

سازمان های مالی رسمی (بانک های تجاری و دولتی)

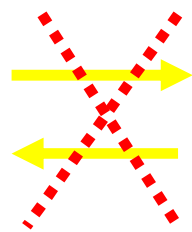
و

گروه های مالی محلی

برای بهبود و گسترش دستیابی گروه های هدف به خدمات مالی خرد

گزینه‌های مختلف (واسطه مالی):

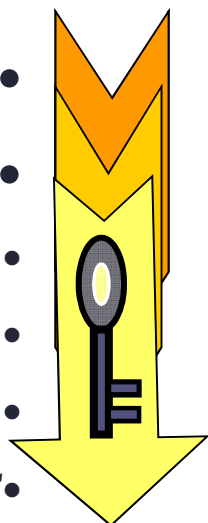
- تعاونی‌های خودجوش
- گروه‌های اعتبار و پس‌انداز محله‌ای
- نهادهای سنتی (واره و جووش و غیره)
- گروه‌های موجود.

سازمان‌های مالی رسمی بانک‌های تجاری و دولتی

• ظرفیت سازی:

- سازمان یافته
- خودگردان
- مستقل
- پایدار
- کارآفرین

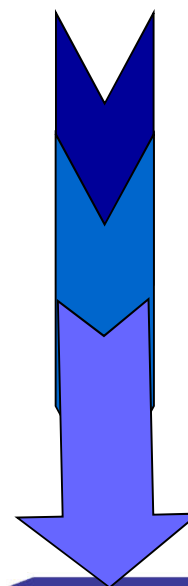

موسسه مالی واسطه
گروه خودیار

ظرفیت سازی:

- سیاست گذاری
- بازمهندسی سازمانی
- توانمندسازی افراد

ظرفیت برای
بانکداری پیوندی

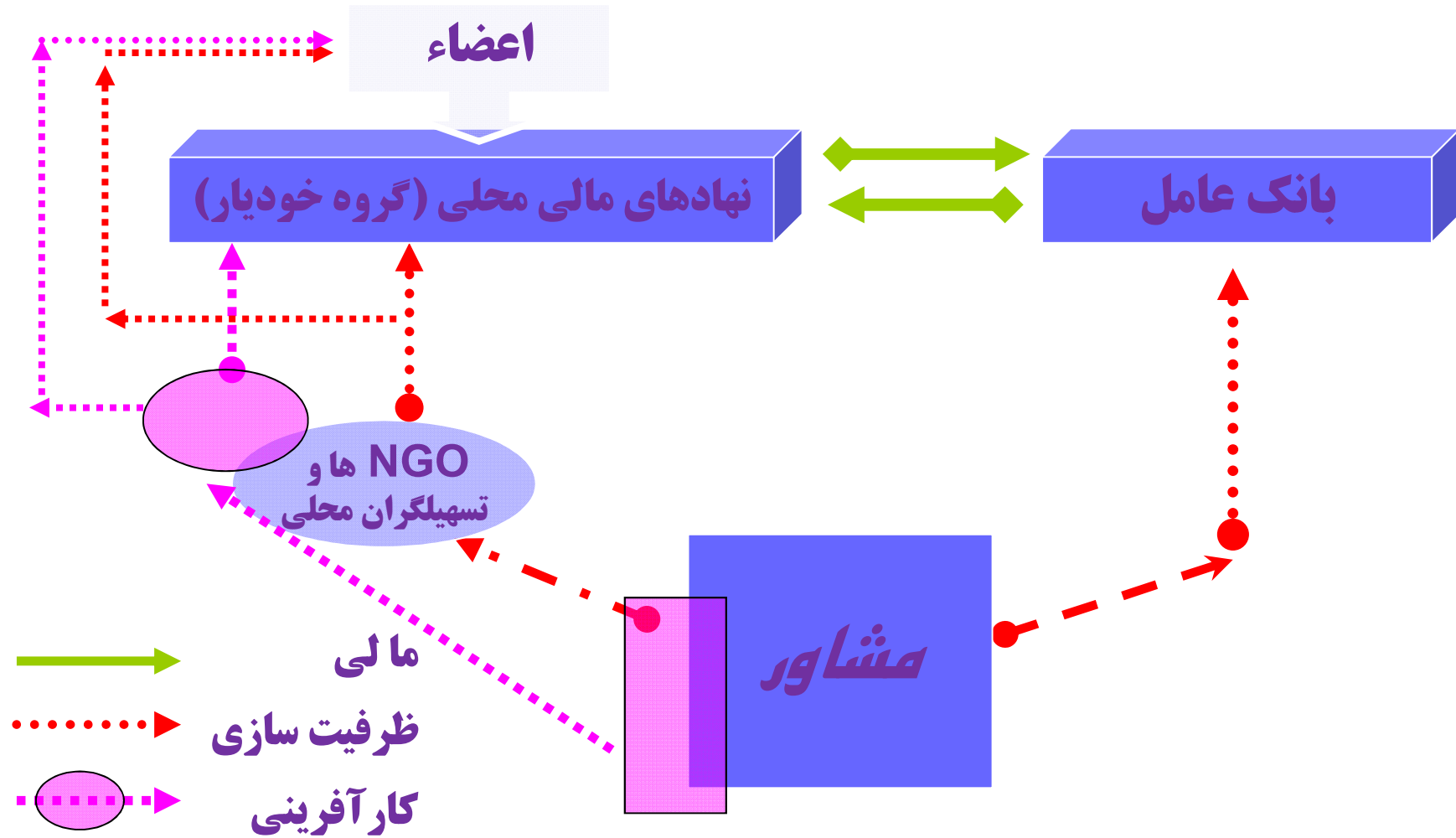
ظرفیت سازی مستلزم هزینه است (هزینه مبادلاتی)

تأمین این هزینه معمولاً از طرق زیر صورت می گیرد:

۱. ملحوظ داشتن بخشی یا تمام هزینه های مربوطه در تعیین نرخ کارمزد و یا سود بانکی
۲. تجهیز کمکهای مالی خارج از سیستم بانکی
۳. هدایت خدمات نهادهای دولتی
۴. استفاده از خدمات داوطلبانه

مشاور از تلفیقی از کمکهای مالی خارج از سیستم بانکی، خدمات نهادهای دولتی و خدمات داوطلبانه استفاده می کند.

بانکداری پیوندی

هدف

ارتقاء توانمندی های اقتصادی، ظرفیت سازی
اجتماعی و نهادی، گسترش خدمات مالی خرد و
بهبود معیشت برای زنان، جوانان و خانوارهای
کم درآمد در محله های هدف باز آفرینی شهری

روش هدفمندسازی طرح (Targeting Approach)

در چهار گام:

۱- شناسایی مناطق و محلات هدف بازآفرینی (Spatial Targeting)

۲- بهره‌گیری از اطلاعات محلی (Local Knowledge)

۳- خود هدفمندسازی (Self Targeting)

۴- تقاضا محور (Demand Driven)

نهادهای محلی خدمات مالی

۱- گروه‌های هم‌بسته (Solidarity Group)

- مسؤلیت و ضمانت مشترک یا زنجیره‌ای (JLG) به جای وثیقه و ضامن -
اعتبار محور (توزیع منابع دریافتی) - قرارداد انفرادی اعضا با بانک

- همبستگی
- نظارت داخلی و متقابل بین اعضا
- القاء و تشویق پس انداز
- دارای ساختار سازمانی
- دارای نام و اساسنامه
- جلسات منظم و ثبت صورت جلسات

۲- گروه‌های خودیار (Self Help Group)

- پس انداز محور، در نتیجه کاهش نیاز به منابع خارج از گروه
- صرفه جویی و پس انداز (Thrift and Saving)
- ایجاد منابع مشترک داخلی (Shared Capital)
- استفاده از منابع داخلی برای پرداخت اعتبارات خرد داخل گروه
- احراز شرایط لازم برای واسطه گری مالی (ارزیابی توسط بانک)
- دریافت وام به صورت عمده از بانک (واسطه مالی) و ...
 - قرارداد بانک با گروه نه با تک تک افراد
 - اعطای وام به اعضاء (خرده فروشی وام)
- استقلال در تصمیم گیری نسبت به شرایط معاملات مالی (وام و پس انداز) در داخل گروه
- داشتن ظرفیت و مهارت لازم برای ثبت معاملات و ضبط آنها در دفاتر مالی

حیاتی ترین مرحله برای یک گروه خودیار

ارزیابی گروه بر پایه سرمایه اجتماعی و
تأیید کارایی آن به عنوان یک واسطه مالی
توسط بانک

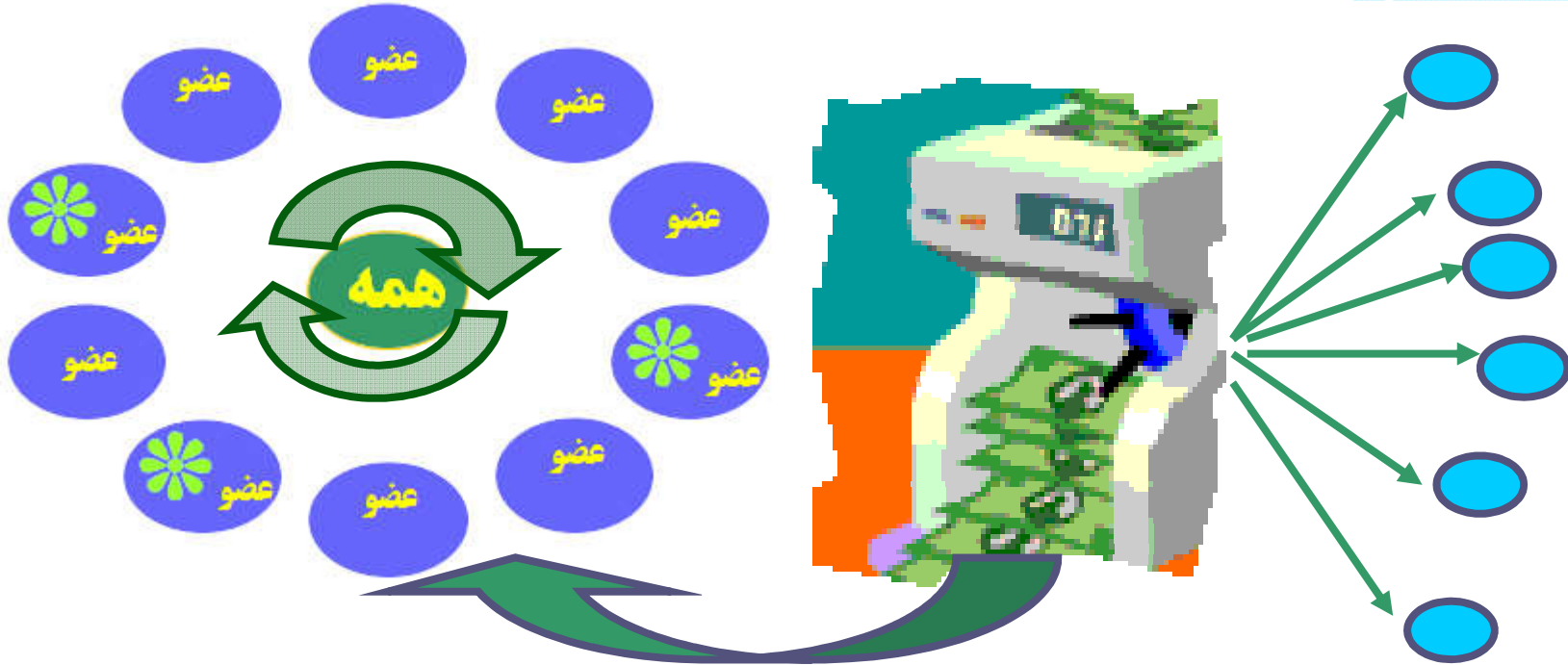
نحوه ارزیابی گروه خودیار توسط بانک

● شاخص های ارزیابی

۱. ترکیب گروه از نقطه نظر درجه فقر و محرومیت اعضا
۲. ترکیب جنسیتی: شرکت فعالانه زنان و نقش آنها
۳. وفاق و درجه استحکام نظارت متقابل بین اعضا
۴. پس انداز (MPS) و استحکام منابع داخلی گروه
۵. استفاده فعال و بهینه از منابع داخلی
۶. تشکیل مرتب جلسات گروهی و ثبت صورت جلسات
۷. مرتب بودن دفاتر مالی منجمله تراز نامه حسابرسی شده

گروه خودیار

اعتبارات خرد انفرادی

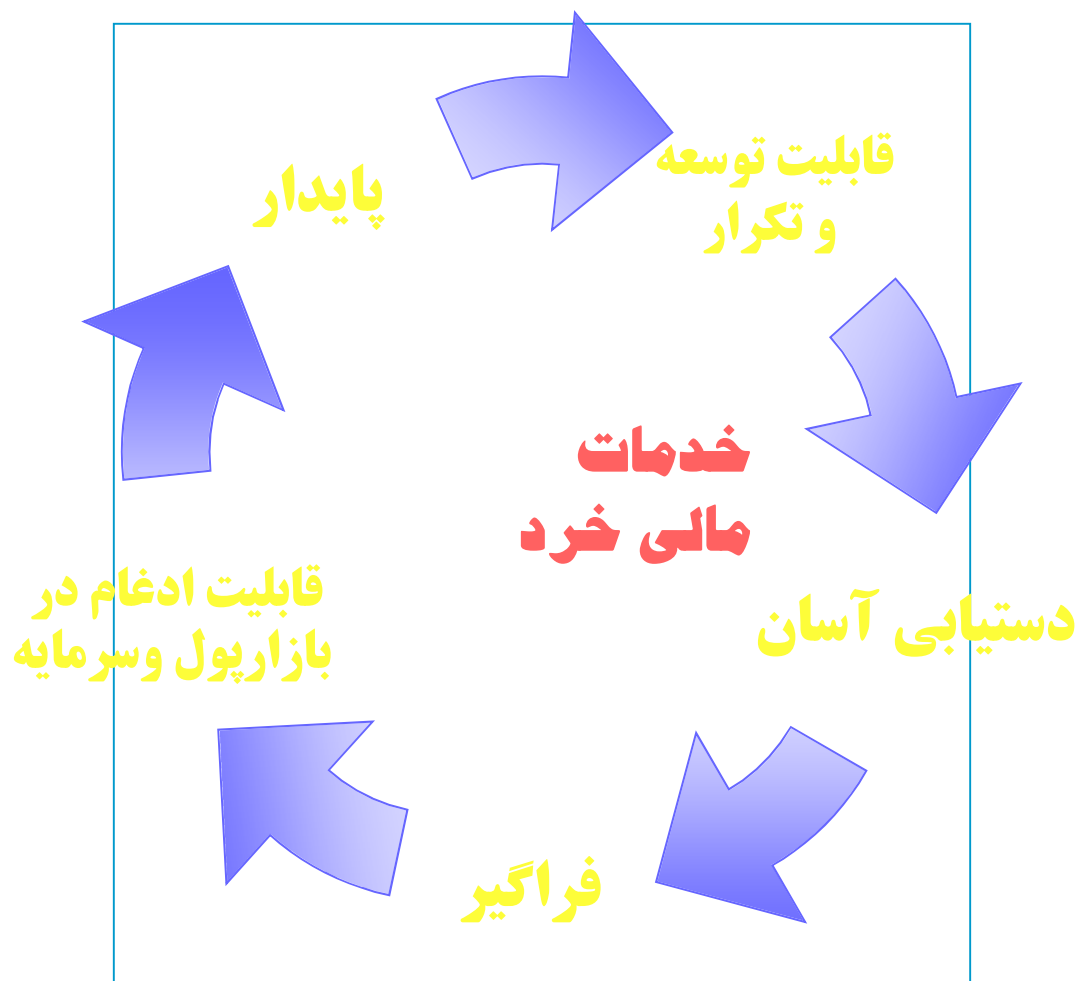

مرکز تصمیم گیری

گروه خودیار	گروه همبسته	مقایسه ویژگی‌های گروه‌های همبسته و گروه‌های خودیار
*	*	گروه کوچک است: تعداد اعضای گروه‌های همبسته ۷-۱۵ نفر و خودیار حدود ۲۵-۲۰ نفر
*	*	مراحل تشکیل گروه‌ها و وظایف آنها بر مبنای مشارکت کامل اعضا و ابتکار عمل آنها است
*	*	همبستگی اعضای گروه مهمترین عامل تشکیل آن می‌باشد
*	*	گروه دارای یک کمیته اجرایی و اساسنامه است که اعضای گروه آن را تهیه می‌نمایند
*	*	هر گروه دارای یک پرونده گروهی می‌باشد
*	*	پس‌انداز توسط اعضای گروه تشویق شده و اصل «اول پس‌انداز!»، مورد تأکید قرار گرفته است
*	*	اعضای گروه بطور مرتب با یکدیگر ملاقات و مذاکرات جلسات خود را ثبت می‌کنند
*	*	هر گروه دارای نام ویژه خود می‌باشد که توسط اعضاء انتخاب می‌شود
*	*	اعضای گروه‌ها اولویت‌های سرمایه‌گذاری خود را مشخص و تحلیل می‌نمایند

گروه خودیار	گروه هم‌بسته	مقایسه ویژگی‌های گروه‌های هم‌بسته و گروه‌های خودیار
*	*	طرح‌های سرمایه‌گذاری اعضای گروه توسط گروه بررسی و تأیید می‌شود
*	*	هنگام دریافت اعتبار از بانک کشاورزی، ضمانت زنجیره‌ای اعضای گروه جانشین وثیقه می‌شود
	*	بانک کشاورزی وام را برای تک تک اعضای گروه تصویب می‌کند
	*	بانک کشاورزی قرارداد وام را با تک تک افراد گروه امضاء می‌کند
*		بانک قرارداد وام را با گروه امضاء می‌کند و گروه وجوه دریافتی را بصورت وام به اعضاء پرداخت می‌کند
*		منابع داخلی گروه از طریق کمک مالی طرح افزایش می‌یابد
*		منابع داخلی بر مبنای معیارها و شرایطی که گروه تعیین می‌کند صرف پرداخت وام به اعضاء می‌شود
*		بازپرداخت وام‌های دریافتی از بانک، توسط گروه انجام می‌گردد
*		گروه دارای یک سیستم حسابداری مرتب است و صورت‌های مالی نظیر ترازنامه و صورت سود و زیان باید حسابرسی شود
*		قبول گروه خودیار به‌عنوان واسط مالی منوط به سیاست گذاری بانک کشاورزی می‌باشد

مدل پیشنهادی برای ایران

مدلی که با توجه به وضعیت ایران و با شرایط موجود و در کمترین زمان می تواند گسترش وسیعی داشته باشد، عبارت است از:

بانکداری پیوندی

فرآیند تشکیل و توان افزایشی گروه ها

- ۱- اعتمادسازی در محل
- ۲- آگاهی رسانی در محل
- ۳- شناخت مشتریان بالقوه
- ۴- شناخت نیازهای مختلف اعضای گروه ها برای ارتقاء معیشت (آموزشی، مالی و ...)
- ۵- پیوند اعضای گروه ها به سازمان ها، بانک ها و نهادهای ارایه دهنده خدمات

نمونه ارایه خدمات آموزشی به گروه ها

نمونه ارایه خدمات آموزشی به گروه ها

نمونه ارایه خدمات آموزشی به گروه ها

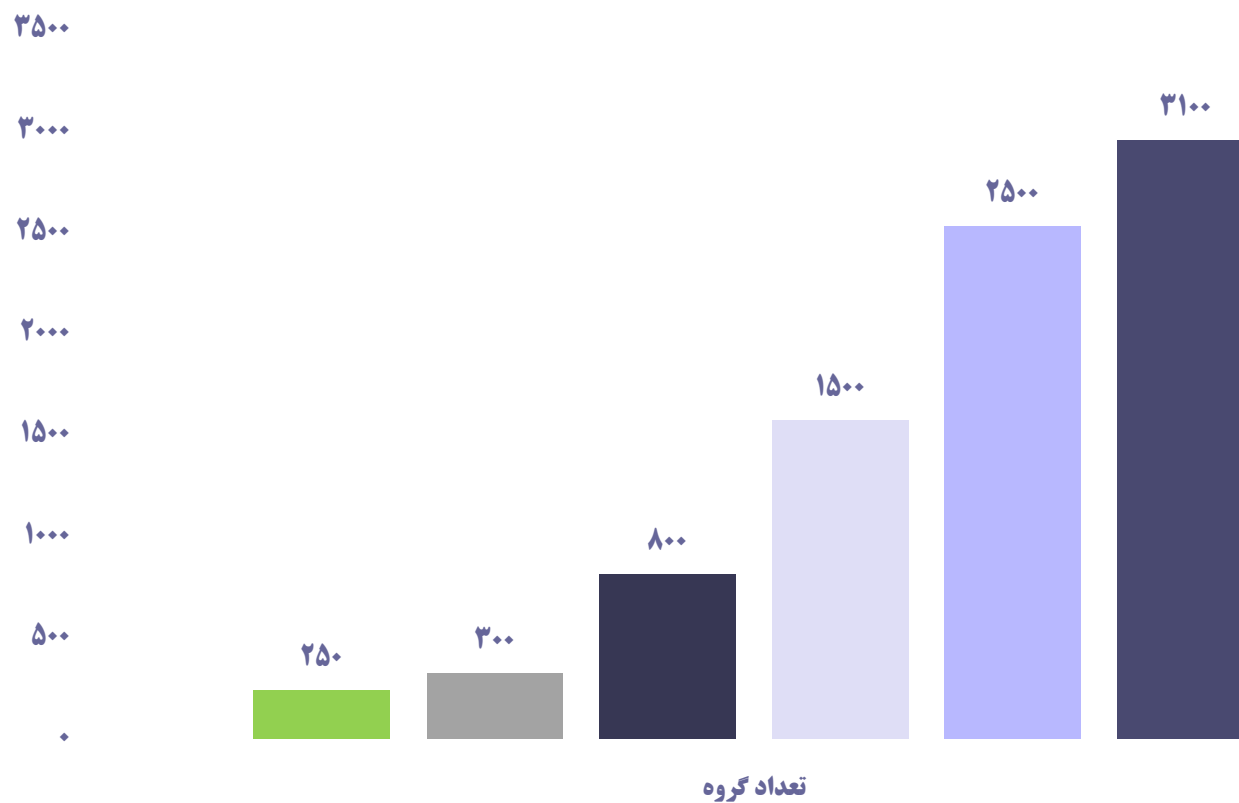

دستاوردہا

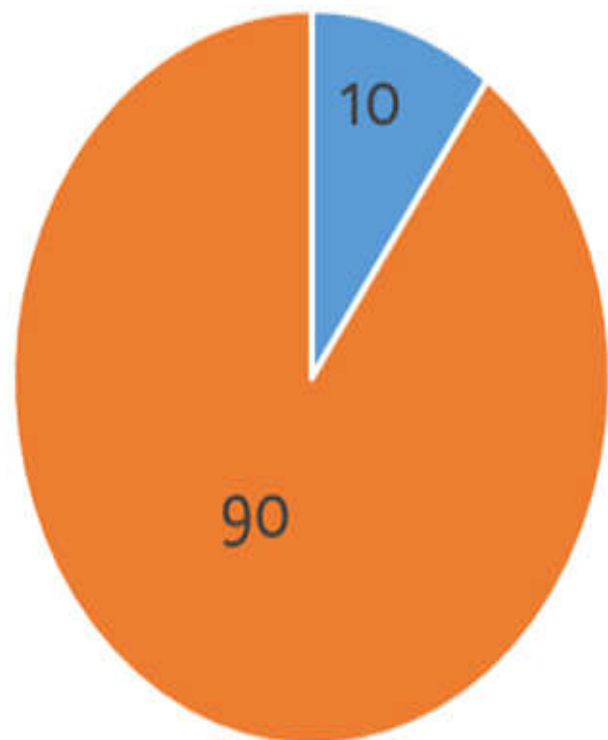
دستاورد برنامه های اجرا شده در کشور

آمار	شرح	
۲۳	تعداد استان	پوشش برنامه ها
۱۳۰۰	تعداد روستا	
۶۰	تعداد محلات شهری	
۳,۱۰۰	تعداد کل گروه های تشکیل شده	
۵۲,۰۰۰	تعداد کل اعضاء گروه ها (نفر)	
۹۰	درصد زنان	
۱۷۰	مبلغ کل پس انداز گروه ها (میلیارد ریال)	
۹۰۰	مبلغ کل تسهیلات پرداختی بانک عامل به گروه ها (میلیارد ریال)	
%۹۸	درصد بازپرداخت به موقع گروه ها به بانک عامل	

نمودار - رشد تعداد گروه‌های تشکیل شده از سال ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۶

درصد مشارکت زنان در گروهها

■ مردان ■ زنان

بهره‌مندی جوانان

● سن اعضای گروه بین ۱۸ تا ۶۰ سال

● میانگین سنی ۳۰ سال

● ۸۵٪ کل اعضاء بین ۱۸ تا ۳۵ سال

تولید سرمایه اجتماعی و ایجاد کسب و کار خرد و بهبود معیشت

- تقویت مدیریت شهری
- به سوی ایجاد سازمان‌های محلی خودجوش، خودگردان و متعلق به خود مردم
- تحول اجتماعی و فرهنگی (توانمندسازی و ایجاد اعتماد به نفس و خودباوری بالاتر و والاتر به خصوص در میان زنان و جوانان)
- ظرفیت‌سازی و افزایش مهارت و کارایی سازمان‌های غیردولتی در شهرهای هدف

نمونه تصاویر کسب و کارهای خرد ایجاد شده

نمونه تصاویر کسب و کارهای خرد ایجاد شده

نمونه تصاویر کسب و کارهای خرد ایجاد شده

نمونه تصاویر کسب و کارهای خرد ایجاد شده

پیشنهاد توسعه طرح توانمندسازی با رویکرد توسعه کسب و کارهای خرد در محلات هدف باز آفرینی شهری پایدار

مدت زمان ۲ سال برای اجرای طرح پیش بینی شده است که مناطق و جامعه هدف تحت پوشش آن، به شرح زیر می باشد:

✓ ۳۱ استان

✓ هر استان ۴ شهر (۱۲۴ شهر در کشور)

✓ هر شهر ۵ محله (حدود ۶۲۰ محله در کشور)

✓ هر محله ۵ گروه مشارکت محلی با حدود ۱۰ نفر عضو (حدود ۳۱۰۰ گروه با ۳۱ هزار نفر عضو)

✓ اعتبار مورد نیاز برای هر گروه ۲۰۰ میلیون ریال

✓ اعتبار مورد نیاز برای هر محله ۱ میلیارد ریال

✓ اعتبار مورد نیاز برای هر شهر ۵ میلیارد ریال

✓ اعتبار مورد نیاز برای هر استان ۲۰ میلیارد ریال

✓ اعتبار مورد نیاز برای ۳۱ استان ر ۶۲۰ میلیارد ریال

✓ اعتبار بانکی مورد نیاز برای پرداخت تسهیلات برای اعضا گروهها برای هر نفر ۱۰۰ میلیون ریال

نقش دست اندرکاران در اجرای مدل

توانمندسازی با رویکرد توسعه کسب و کارهای خرد

ستاد ملی باز آفرینی شهری و کارگروه‌های مربوطه

- سیاست‌گذاری و تصویب اقدامات لازم برای اجرایی نمودن مدل
- تأمین منابع مالی لازم برای اجرایی نمودن مدل
- انتخاب مناطق هدف
- انتخاب عامل اجرا
- پایش و نظارت بر اجرا

ستاد باز آفرینی شهری استان و شهرستان های هدف

- همکاری با عامل اجرا در انتخاب عامل اجرای محلی
- انتخاب مناطق هدف در سطح شهر
- جلب مشارکت اعضای ستاد در تحقق اهداف
- پایش و نظارت بر اجرا

اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بهزیستی و کمیته امداد

- انجام مطالعات به منظور شناسایی مزیت‌ها و تحلیل کسب و کارهای اولویت‌دار در سطح استان و شهرستان
- تسهیل صدور مجوزهای مورد نیاز برای کسب و کارهای خرد
- جلب مشارکت دستگاه‌های اجرایی برای پشتیبانی از کسب و کارهای خرد

اداره آموزش فنی و حرفه‌ای و اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

- ارائه آموزش‌های مهارتی مطابق نیاز کسب و کارها بر اساس اعلام عامل اجرای استان
- بازنگری در استانداردهای مهارتی برای انطباق آنها با الزامات واقعی بازار کار به ویژه در حوزه کسب و کارهای خرد و کوچک و چند مرحله‌ای نمودن آرایه آموزش‌ها

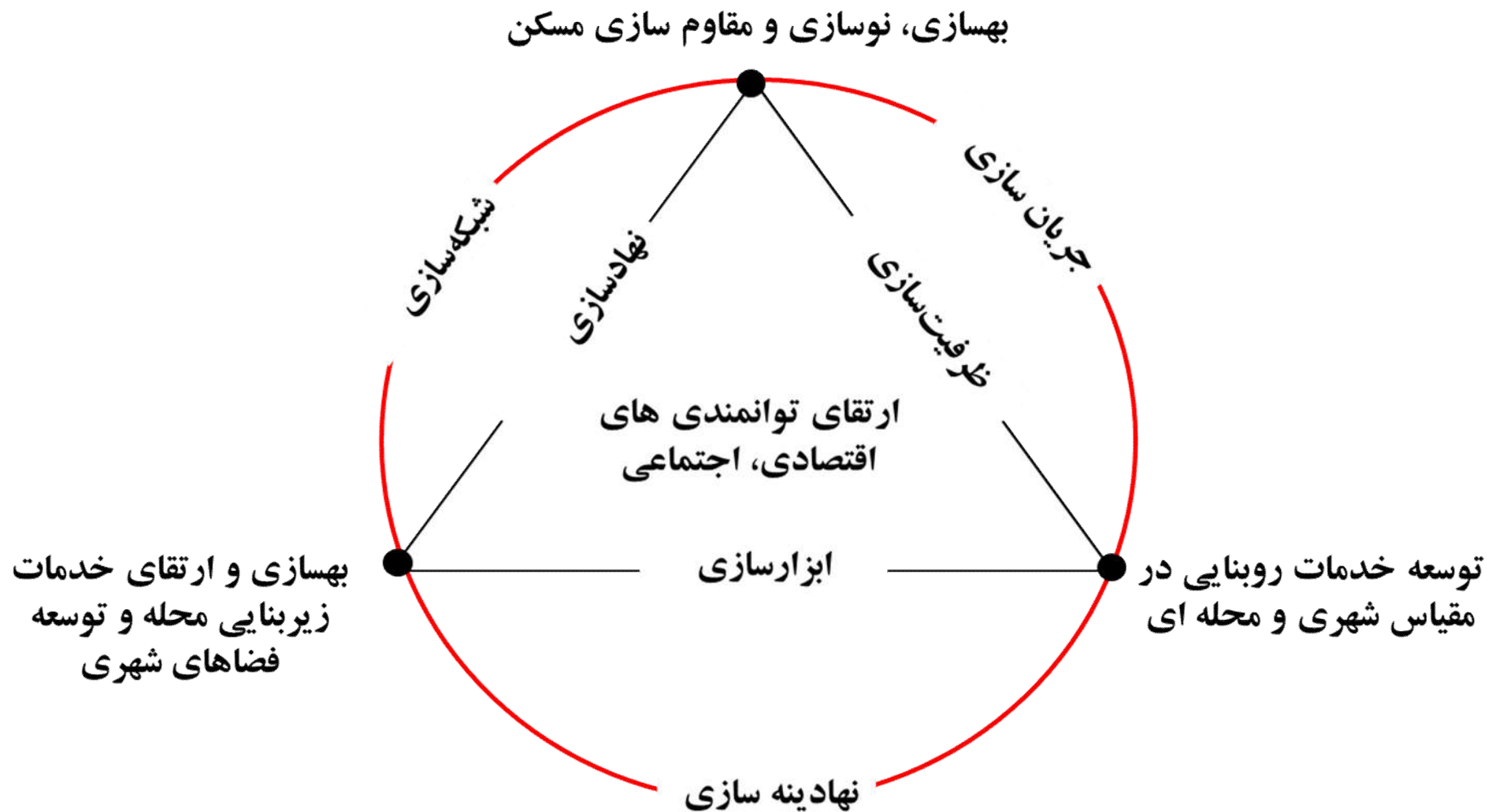
بانک‌ها و صندوق‌های عامل (صندوق کارآفرینی امید، بانک مسکن و ...)

- تامین خط اعتباری برای ارائه تسهیلات خرد مورد نیاز جامعه هدف
- پرداخت تسهیلات به گروه‌های مشارکت محلی و یا کسب و کارهای پیشرو (به شرط پشتیبانی از گروه‌ها)
- انعطاف در قوانین و مقررات برای لحاظ نمودن سرمایه اجتماعی در اعتبارسنجی افراد و گروه‌ها

مدیریت شهری (شهرداری / شورای شهر / فرمانداری / اداره راه و شهرسازی)

- تأمین مکان مناسب برای تشکیل جلسات مردم و گروه‌های مشارکت محلی
- تأمین مکان مورد نیاز برای آموزش
- تأمین مکان مناسب برای انجام فعالیت‌های کسب و کار خرد به صورت تجمعی (در صورت نیاز) و تأمین مکان فروش / عرضه کالا و ارائه خدمات برای کسب و کارهای پیشرو (به شرط اتصال گروه‌های افراد جویای کار در محلات هدف با بازار مصرف)
- همکاری و تعامل در تحقق اهداف طرح به ویژه پایدارسازی آن در محلات هدف

محورهای برنامه باز آفرینی شهری محلات با هدف افزایش زیست پذیری شهرها و ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان

برپاداشتن و پشتیبانی چنین سیستمی چالش چندانی نیست

اما

چالش بزرگ در پایدار ساختن آن است

پیش از هر گام و بیش از هر چیز، آنچه که بدان نیاز است:

فضای مساعد و تواناساز در قالب سیاست‌های کلان قاطعانه

و

مشارکت مردمی

شاید او در حال فکر کردن در مورد آینده خود می باشد.
آیا ما هم نگران آینده او هستیم؟

Perhaps she is also thinking about her future.
Do we care about her future?

